

УДК 336.221:005.51

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/1-107-6>**Щур Р. І.**

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9945-3939>**Жаворонок А. В.**

ЗВО «Університет трансформації майбутнього»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9274-8240>**Немилюстивий І. В.**

ЗВО «Університет трансформації майбутнього»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-0142-8068>

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У статті розглянуто значення податкового планування для забезпечення фінансової стійкості держави. Проаналізовано вплив макроекономічних факторів, зокрема валютного курсу, динаміки податкового боргу і результативності податкового контролю, на точність прогнозування податкових надходжень. У роботі наведено результати аналізу виконання плану податкових надходжень у 2021–2025 роках, динаміку податкового боргу та проведення планових перевірок, включаючи періоди дії мораторію на перевірки та поступового відновлення контрольних заходів. Виявлено тісний взаємозв'язок між прогнозами доходів бюджету, макроекономічними коливаннями та ефективністю податкового контролю. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державних механізмів прогнозування податкових надходжень, підвищення ефективності податкового контролю та розробки стратегій фіскальної політики в складних економічних умовах.

Ключові слова: податкове планування, податкова політика, державний бюджет, податковий контроль, адміністрування податків, податкова система, податковий борг, макроекономічне прогнозування, фінансова стабільність.

Постановка проблеми. Однією з ключових проблем сучасної системи публічних фінансів є забезпечення ефективного податкового планування як інструменту реалізації податкової політики держави. Практичне виконання прогнозів податкових надходжень часто стикається з низкою складних викликів. До них належать коливання макроекономічних показників, нестабільність валютного курсу, зміни в економічній активності підприємств і зовнішньоекономічних операціях, а також обмеження на проведення податкового контролю у кризових умовах. Ці фактори безпосередньо впливають на точність планування доходів бюджету та здатність держави забезпечити стабільність публічних фінансів. Дослідження в цьому напрямі сприяє поглибленому розумінню механізмів взаємодії податкового планування з макроекономічними процесами і дозволяє виявляти ключові фактори, які визначають ефективність фіскального прогнозування. Таким чином, дослідження механізмів податкового планування на державному рівні має як наукове, так і практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика податкового планування у контексті податкової політики держави останніми роками привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців.

Значна частина досліджень зосереджена на оптимізації податків на рівні суб'єктів господарювання або на теоретичних аспектах податкової політики загалом. Так, О. Скаско, І.-Л. Могіла [1] підкреслюють фундаментальне значення податкової політики для національної економіки й потребу у чітких механізмах її реалізації і оцінювання ефективності. Н. Максименко, В. Гмиря [2] досліджують податкову політику України як складову формування бюджету, при цьому аналізуючи зміни податкового законодавства в умовах воєнного стану.

Важливим є також внесок наукових публікацій, які розглядають податкове планування у ширшому економічному і фінансовому контексті, хоча часто

концентруються на підприємницьких практиках. Г. Погріщук та ін. [3], П. Перерва та ін. [4], І. Панасейко та ін. [5] досліджують податкове планування як частину фінансового менеджменту підприємств і оптимізацію податкових зобов'язань, але не зосереджують увагу на механізмах реалізації податкової політики на рівні держави.

Серед актуальних наукових джерел останніх років також варто виділити аналітичні напрацювання, що розглядають податковий контроль і податкову дисципліну як складові податкової політики, що безпосередньо пов'язані з проблемами прогнозування податкових надходжень і мінімізації податкового боргу. В. Руденко [6] підкреслює, що ефективний контроль може виступати дієвим механізмом у реалізації податкової політики держави, сприяючи попередженню ухилення від сплати податків і зміцненню фінансової безпеки.

Ще одним напрямом сучасних досліджень є аналіз взаємозв'язку податкового планування і податкової політики держави у міжнародному контексті. В. Zheng [7] підкреслює, що податкове планування повинно бути тісно пов'язане з національною податковою політикою і відповідати її цілям, включно з ефективністю фіскальної системи.

Водночас питання податкового планування як елемента реалізації податкової політики держави все ще залишається недостатньо розкритим, особливо в аспекті практичних механізмів прогнозування податкових надходжень, впливу макроекономічних факторів і ролі податкового контролю у складних умовах економічних шоків.

Мета статті. Метою статті є комплексне дослідження податкового планування як інструменту реалізації податкової політики держави, визначення його ролі у забезпеченні ефективного формування доходів бюджету держави і фінансової стабільності, а також аналіз факторів, що впливають на точність планування податкових надходжень. Особлива увага приділяється взаємозв'язку податкового планування з макроекономічними показниками,

динамікою валютного курсу, податковим боргом і результативністю податкового контролю, що дозволяє оцінити його практичну ефективність і визначити перспективи удосконалення державного управління у сфері публічних фінансів.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах економічної нестабільності, трансформаційних процесів у фінансовій системі й необхідності забезпечення стабільного наповнення бюджетів різних рівнів особливого значення набуває ефективність формування і реалізації податкової політики держави. Одним із важливих інструментів її практичної реалізації виступає податкове планування, яке передбачає науково обґрунтоване прогнозування податкових надходжень бюджету держави, визначення оптимальної структури податків, а також формування механізмів податкового регулювання економічних процесів. Саме завдяки податковому плануванню держава отримує можливість забезпечувати збалансованість бюджетної системи, підвищувати ефективність мобілізації фінансових ресурсів і створювати передумови для стимулювання економічного розвитку.

Таким чином, податкове планування як складова податкової політики держави спрямоване на ефективне прогнозування податкових надходжень бюджету, формування оптимальної структури податків і забезпечення збалансованості бюджетної системи.

У дослідженнях науковців підкреслюється, що податкове планування на державному рівні виступає складовою системи управління публічними фінансами. Так, О. Скаско, І.-Л. Могила зазначають, що податкове планування виступає механізмом реалізації податкової політики через визначення параметрів податкової системи, прогнозування доходів бюджету і регулювання економічних процесів [1].

А. Гора та ін. підкреслюють, що податкове прогнозування і планування є складним багатоконпонентним процесом, який охоплює економічні, правові та інституційні аспекти формування податкових надходжень бюджету, при цьому його основним завданням є забезпечення балансу між достатністю бюджетних ресурсів і стимулюванням економічної активності [8].

С. Святаш наголошує, що ефективна організація податкового планування повинна враховувати інтереси не лише платників податків, але й держави, оскільки оптимальна податкова система дозволяє забезпечити стабільність бюджетних надходжень і підвищити результативність податкового адміністрування [9].

Таким чином, податкове планування на державному рівні виступає важливим інструментом реалізації податкової політики, який забезпечує прогнозування податкових надходжень, оптимізацію

структури податкових платежів і формування ефективного механізму регулювання економічних процесів.

Податкове планування передбачає визначення прогнозних обсягів податкових надходжень і забезпечення їх максимально повного виконання. Саме співвідношення фактичних і запланованих показників надходжень податків і зборів до бюджету держави дозволяє оцінити ефективність фіскального планування, обґрунтованість бюджетних прогнозів і результативність податкового адміністрування. Рівень виконання плану податкових надходжень відображає, наскільки точно держава здатна прогнозувати податкові ресурси і забезпечувати їх мобілізацію до бюджету в умовах змін економічного середовища.

У цьому контексті доцільним є аналіз рівня виконання планових показників податкових надходжень державного бюджету у розрізі основних податків упродовж 2021 – 2025 років, що дає можливість оцінити ефективність податкового планування як інструменту реалізації податкової політики держави (табл. 1).

Аналіз даних табл. 1 вказує на суттєву диференціацію рівня виконання плану податкових надходжень. У 2021 році загальний рівень виконання плану становив 103,48%, що свідчить про перевиконання планових показників і загалом достатньо точне прогнозування податкових надходжень. Більшість основних податків демонстрували виконання плану на рівні близькому до 100%, що підтверджує ефективність податкового планування і відносну стабільність економічної ситуації у цей період.

У 2022 році спостерігається різке зниження рівня виконання плану податкових надходжень – до 78,87%, що стало наслідком значних економічних потрясінь, скорочення економічної активності та порушення виробничих і логістичних процесів на фоні війни. Особливо суттєво недовиконання плану спостерігалось за податком на прибуток підприємств (68,84%), акцизним податком з вироблених в Україні товарів (70,72%), ПДВ з імпортованих товарів (58,96%) і ввізним митом (65,39%). Така динаміка свідчить про складність податкового прогнозування в умовах кризових факторів і необхідність адаптації механізмів податкового планування до нових економічних реалій.

У 2023 році ситуація поступово стабілізувалася, що відобразилося у підвищенні рівня виконання плану загальних податкових надходжень до 99%. При цьому за окремими податками спостерігалось суттєве перевиконання планових показників. Зокрема, податок на прибуток підприємств виконано на рівні 129,93%, а акцизний податок з вироблених в Україні товарів – на рівні 143,87%. Така динаміка свідчить про недооцінку потенційних надходжень під час формування планових показників,

Таблиця 1

Динаміка рівня виконання плану податкових надходжень державного бюджету в розрізі податків, %

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Податкові надходження	103,48	78,87	99,0	98,13	95,91
Податок та збір на доходи фізичних осіб	99,98	99,07	103,28	99,05	98,30
Податок на прибуток підприємств	101,21	68,84	129,93	112,83	102,01
Акцизний податок з вироблених в Україні товарів	97,73	70,72	143,87	105,31	88,71
Акцизний податок з ввезених на територію України товарів	122,70	54,81	93,54	101,13	100,45
Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів	101,16	119,1	94,26	92,70	96,38
Податок на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів	102,65	58,96	92,72	92,04	91,35
Ввізне мито	107,31	65,39	112,51	98,44	90,49

Джерело: складено авторами на основі [10]

а також про поступове відновлення економічної активності. Водночас деякі податки, зокрема податок на додану вартість і акцизний податок з імпортованих товарів, залишалися нижчими від планових значень, що відображає нестабільність зовнішньоекономічної діяльності.

У 2024 році показники виконання плану податкових надходжень загалом наблизилися до планових значень. Загальний рівень виконання становив 98,13%, що свідчить про підвищення точності податкового планування. Разом з тим, за окремими податками спостерігалось перевищення плану, зокрема за податком на прибуток підприємств (112,83%) та акцизним податком з вироблених в Україні товарів (105,31%), що свідчить про покращення фінансових результатів підприємств і активізацію виробничої діяльності.

У 2025 році загальний рівень виконання плану податкових надходжень дещо знизився і становив 95,91%, що зумовлено як змінами економічної кон'юнктури, так і складністю прогнозування податкових надходжень у нестабільних умовах. При цьому податок на прибуток підприємств залишився одним із найбільш стабільних джерел доходів бюджету, оскільки рівень виконання плану становив 102,01%. Водночас по акцизному податку з вироблених в Україні товарів і ввізному миту спостерігається недовиконання планових показників, що свідчить про коливання обсягів виробництва, споживання та імпортованих операцій.

Таким чином, проведений аналіз демонструє, що рівень виконання плану податкових надходжень бюджету є важливим індикатором ефективності податкового планування на державному рівні. Динаміка досліджуваних показників свідчить про значний вплив макроекономічних умов і зовнішніх факторів на результати податкового прогнозування, а також підтверджує необхідність удосконалення механізмів податкового планування з метою підвищення точності прогнозування доходів бюджету і забезпечення стабільності фінансової системи держави.

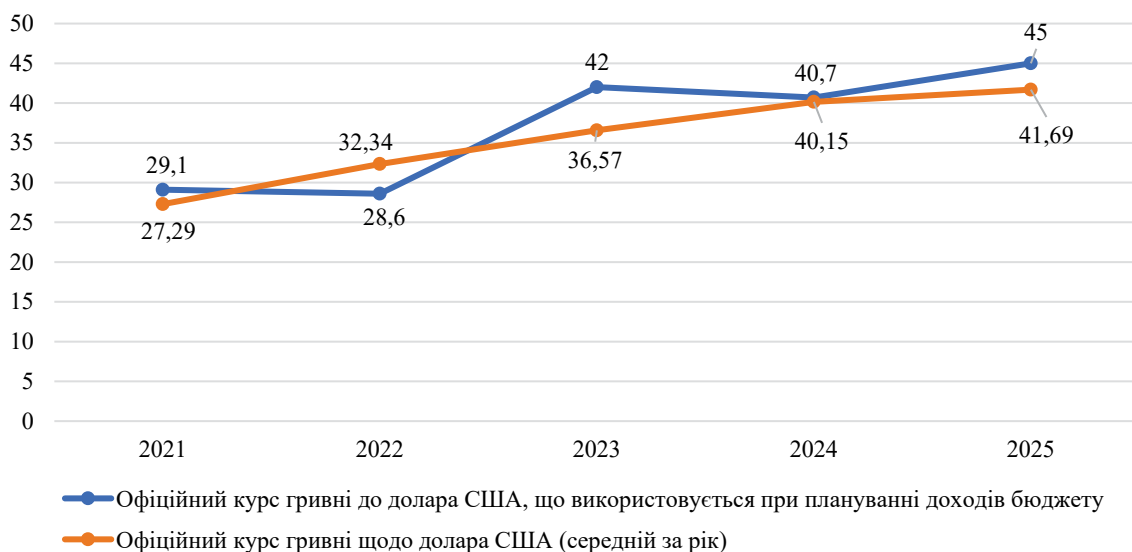
Валютний курс є одним із ключових макроекономічних параметрів, який використовується державою у процесі фіскального прогнозування

і податкового планування. Його значення враховується при формуванні прогнозних показників доходів бюджету держави, оскільки значна частина податкових надходжень залежить від зовнішньоекономічної діяльності, зокрема від обсягів імпорту та експорту товарів і послуг. Через механізм перерахунку митної вартості імпортованих товарів у національну валюту валютний курс безпосередньо впливає на обсяг надходжень податку на додану вартість з імпортованих товарів, акцизного податку та ввізного мита. У цьому контексті валютний курс виступає важливим інструментом податкового планування на державному рівні, оскільки дозволяє прогнозувати динаміку податкових надходжень залежно від змін зовнішньоекономічної кон'юнктури. Від точності прогнозування курсу гривні до долара США значною мірою залежить обґрунтованість розрахунків доходної частини бюджету, а також можливість забезпечення збалансованості бюджетної системи. Водночас значні відхилення між прогнозним і фактичним курсом можуть призводити до дисбалансу між запланованими та фактичними доходами бюджету, що підвищує потребу у коригуванні бюджетної політики.

Таким чином, валютний курс у системі публічних фінансів виконує не лише макроекономічну функцію, але й виступає важливим аналітичним орієнтиром у процесі формування податкової політики і планування податкових надходжень, оскільки дозволяє оцінити потенційні зміни податкової бази та передбачити їх вплив на доходи бюджету держави.

Тому під час податкового планування важливим є врахування співвідношення між прогнозним і фактичним курсом гривні до долара США, оскільки значні відхилення можуть призводити як до перевищення, так і до недовиконання планових показників доходів бюджету (рис. 1).

Аналіз даних вказує на суттєві відхилення між курсом гривні до долара США, який використовувався при плануванні доходів державного бюджету, і фактичним середньорічним курсом. Такі відмінності безпосередньо впливають на точність податкового планування і можуть спричинити коригування як доходної, так і видаткової частини бюджету.

Рис. 1. Динаміка співвідношення прогнозного та фактичного офіційного курсу гривні до долара США у процесі планування доходів бюджету України

Джерело: складено авторами на основі [11; 12]

У 2021 році прогнозний курс становив 29,1 грн за долар, тоді як фактичний середній курс був нижчим – 27,29 грн, тобто під час планування доходів бюджету використано більш девальваційний сценарій, який передбачав вищу гривневу вартість імпортованих товарів. Такий підхід призвів до певного завищення очікувань щодо податкових надходжень від імпортованих операцій, зокрема ПДВ з ввезених товарів і ввізного мита. Водночас це дало змогу закласти в бюджет більший обсяг доходів, що, відповідно, створювало можливості для планування більших державних витраток на фінансування соціальних програм, інфраструктурних проєктів та інших напрямів державної політики.

У 2022 році ситуація змінилася у протилежному напрямі. При плановому курсі 28,6 грн за долар фактичний середній курс становив 32,34 грн, що свідчить про суттєву девальвацію гривні порівняно з прогнозними показниками. Формально це мало б сприяти зростанню гривневого еквівалента митної вартості імпортованих товарів і, відповідно, збільшенню податкових надходжень від імпорту. Однак у реальності значне скорочення зовнішньоекономічної діяльності і зниження обсягів імпорту частково нівелювали цей ефект, що ускладнило виконання планових показників податкових надходжень.

У 2023 році під час планування державного бюджету використано курс на рівні 42 грн за долар, тоді як фактичний середньорічний курс становив 36,57 грн. Використання вищого прогнозного курсу дозволило сформувати більш оптимістичні очікування щодо податкових надходжень від імпортованих операцій. У такому разі, якщо фактичні надходження виявляються нижчими за очікувані, виникає потреба у коригуванні витраткової частини бюджету.

У 2024 році прогнозний і фактичний курси гривні практично співпали: 40,7 грн за долар у прогнозі проти 40,15 грн фактично. Така незначна різниця свідчить про підвищення точності макроекономічних прогнозів і більш ефективне врахування валютного фактору у процесі податкового планування. Це сприяє більш реалістичному визначенню обсягів податкових надходжень і формуванню збалансованої бюджетної політики.

У 2025 році прогнозний курс становив 45 грн за долар, тоді як фактичний середньорічний курс був нижчим – 41,69 грн. Це означає, що при плануванні бюджету знову використано дещо песимістичний сценарій щодо динаміки валютного курсу. Такий підхід, коли у процесі бюджетного планування закладається вищий прогнозний курс гривні до долара США, формує завищені очікування щодо податкових надходжень від імпортованих операцій. У разі, якщо фактичний курс виявляється нижчим за прогнозний, гривнева митна вартість товарів зменшується, що призводить до

скорочення надходжень від податку на додану вартість і акцизного податку з імпорту та ввізного мита. У результаті виникає ризик недовиконання доходної частини бюджету і необхідність коригування витраткових зобов'язань або пошуку додаткових джерел фінансування державного бюджету.

Таким чином, аналіз співвідношення прогнозного і фактичного курсу гривні до долара США свідчить, що валютний курс є важливим інструментом макроекономічного прогнозування у процесі податкового планування. Від точності його визначення значною мірою залежить обґрунтованість прогнозу податкових надходжень, збалансованість доходної і витраткової частин бюджету.

Ефективність реалізації податкової політики держави значною мірою залежить не лише від якості податкового планування доходів державного бюджету, але й від результативності податкового контролю. Одним із ключових інструментів забезпечення належного рівня податкової дисципліни є проведення податкових перевірок, які дозволяють виявляти порушення податкового законодавства, донараховувати несплачені податки і зменшувати обсяг податкового боргу. Водночас у період воєнного стану механізми податкового контролю зазнали суттєвих змін, зокрема було запроваджено мораторій на проведення більшості податкових перевірок відповідно до законів України №2118-IX від 03.03.2022 [13], №2120-IX від 15.03.2022 [14], №2260-IX від 12.05.2022 [15] та низки нормативних актів. У подальшому ці обмеження поступово переглядалися: з серпня 2023 року відновлено проведення документальних планових перевірок, а з грудня 2023 року значною мірою знято обмеження щодо їх здійснення. У зв'язку з цим доцільним є аналіз динаміки податкового боргу, кількості проведених планових перевірок та їх результативності, що дозволяє оцінити роль податкового контролю у системі податкового планування і реалізації податкової політики держави (табл. 2).

Аналіз показників свідчить про наявність тісного взаємозв'язку між рівнем податкового боргу, інтенсивністю проведення планових перевірок і результативністю податкового контролю. Так, у 2021 році податковий борг становив 105,7 млрд грн, при цьому було проведено 2305 планових перевірок, під час яких у 2248 випадках виявлено порушення податкового законодавства. Частка перевірок, у ході яких встановлено порушення, становила 97,5%, що свідчить про високу результативність контрольної роботи податкових органів. За результатами цих перевірок до бюджету донараховано 5815,2 млн грн податкових платежів.

У 2022 році ситуація суттєво змінилася через запровадження воєнного стану і встановлення мораторію на проведення кількості податкових перевірок. Унаслідок цього кількість планових перевірок різко скоротилася до 785, що майже у три рази

Таблиця 2

Динаміка податкового боргу та результативності планових податкових перевірок в Україні у 2021–2025 роках

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Податковий борг, млрд грн	105,7	145,0	139,0	175,7	278,5
Проведено планових перевірок, од.	2305	785	566	1917	2226
Встановлено порушень за плановими перевірками, од.	2248	761	555	1893	2159
Відсоток планових перевірок, під час яких виявлено порушення законодавства	97,5	96,9	98,1	98,7	96,9
Донараховано суми податків за плановими перевірками, млн грн	5815,2	14691,6	23835,9	26068,6	26963,4

Джерело: складено авторами на основі [16]

менше порівняно з попереднім роком. Попри це, рівень виявлення порушень залишився дуже високим – 96,9%. Цікавою є також динаміка донарахованих сум податків, які зросли до 14691,6 млн грн і вказує на те, що перевірки проводилися насамперед щодо найбільш ризикових платників податків.

У 2023 році обмеження на проведення перевірок продовжували діяти протягом більшої частини року, хоча з серпня 2023 року відновлено документальні планові перевірки. Водночас частка перевірок, під час яких встановлено порушення, зросла до 98,1%, що свідчить про високу ефективність відбору платників для перевірок на основі ризик-орієнтованого підходу. Значно зросли і донараховані суми податків – до 23835,9 млн грн, що вказує на суттєві обсяги потенційних втрат бюджету держави через порушення податкового законодавства.

Починаючи з 2024 року, після поступового зняття обмежень на проведення перевірок, спостерігається різке зростання їх кількості – до 1917 од. При цьому рівень виявлення порушень залишається надзвичайно високим і становить 98,7%, що є найвищим показником за досліджуваній період. Одночасно збільшується і сума донарахованих податкових зобов'язань, яка досягла 26068,6 млн грн. Така динаміка свідчить про активізацію контрольної діяльності податкових органів і посилення ролі податкових перевірок у забезпеченні надходжень до бюджету.

У 2025 році тенденція до зростання кількості перевірок продовжується – їх кількість становить 2226 од. При цьому частка перевірок із встановленими порушеннями дещо знижується до 96,9%, але все одно залишається на дуже високому рівні. Сума донарахованих податкових платежів також зростає і досягає 26963,4 млн грн. Водночас значно збільшується і податковий борг, який у 2025 році становить 278,5 млрд грн, що більш ніж у 2,6 раза перевищує показник 2021 року.

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що обмеження на проведення податкових перевірок у період воєнного стану суттєво вплинули на інтенсивність податкового контролю, однак не призвели до зниження результативності перевірок. Високий рівень виявлення порушень свідчить про ефективність ризик-орієнтованого підходу до відбору платників для перевірок. Разом з тим значне зростання податкового боргу в досліджуваній період підкреслює важливість активізації податкового контролю як складової механізму реалізації податкової політики держави та інструменту забезпечення повноти податкових надходжень до бюджету.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що податкове планування є важливим інструментом реалізації податкової політики держави, оскільки забезпечує формування обґрунтованих прогнозів податкових надходжень бюджету

держави, сприяє збалансуванню доходної та видаткової частин бюджету і створює передумови для ефективного функціонування системи публічних фінансів. Податкове планування спрямоване на прогнозування податкових ресурсів, визначення оптимальної структури податкових надходжень і забезпечення стабільності бюджетної системи.

Аналіз виконання планових показників податкових надходжень державного бюджету засвідчив, що ефективність податкового планування значною мірою залежить від макроекономічних факторів, зокрема динаміки економічної активності, обсягів зовнішньоекономічної діяльності і валютного курсу. Дослідження співвідношення прогнозного і фактичного курсу гривні до долара США показало, що відхилення між цими показниками можуть суттєво впливати на обсяг податкових надходжень, насамперед від імпортних операцій. Відповідно, точність макроекономічного прогнозування є важливою передумовою підвищення ефективності податкового планування і забезпечення реалістичності бюджетних показників.

Важливу роль у реалізації податкової політики також відіграє система податкового контролю. Проведений аналіз динаміки податкового боргу і результатів планових податкових перевірок засвідчив, що обмеження на їх проведення, запроваджені у період воєнного стану, призвели до скорочення кількості перевірок, проте не знизили їх результативності. Високий відсоток перевірок, під час яких виявляються порушення податкового законодавства, свідчить про ефективність застосування ризик-орієнтованого підходу до відбору платників податків для перевірок. Разом з тим зростання податкового боргу в досліджуваній період вказує на необхідність збільшення кількості планових податкових перевірок і посилення контрольної функції держави.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що податкове планування у поєднанні з ефективною системою податкового контролю виступає важливим інструментом реалізації податкової політики держави і забезпечення стабільності публічних фінансів. Підвищення якості податкового планування сприяє більш точному прогнозуванню доходів бюджету, підвищенню ефективності управління податковими надходженнями і формуванню сприятливих умов для економічного розвитку.

Перспективи подальших наукових досліджень у даному напрямі пов'язані з поглибленим аналізом методів макроекономічного прогнозування податкових надходжень, удосконаленням інструментів ризик-орієнтованого податкового контролю, а також дослідженням можливостей використання цифрових технологій й аналітики великих даних у процесі податкового планування.

Список використаних джерел:

1. Skasko O., Mohyla I.-L. Theoretical foundations of tax policy in Ukraine: principles, levels and models. *Herald of Economics*. 2023. № 7. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.083>
2. Максименко Н. В., Гмиря В. П. Податкова політика як складова частина формування бюджету України. *Наукові записки*. 2022. № 13. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-13-1>
3. Погріщук Г., Головай Н., Бей С. Податкове планування у системі фінансового менеджменту. *Herald of Khmelnytskyi National University*. 2024. № 326(1). С. 303–308. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-47>
4. Перерва П., Лега О., Яловега Л. Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. *Вісник Полтавського державного аграрного університету*. 2024. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2024.1.9>
5. Панасейко І. М., Панасейко С. М., Панасейко М. С. Податкове планування як складова податкової політики підприємства та чинник оптимізації податкового навантаження. *Економіка та суспільство*. 2025. Випуск 82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-13>
6. Руденко В. В. Податковий контроль як інструмент протидії ухиленню від оподаткування. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2025. Випуск 21. Т. 2. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.21.89-101>

7. Zheng B. The Tax Policy and Tax Planning Approach to the Current Situation Analysis and Investigation. *Transactions on Economics, Business and Management Research*. 2024. Vol. 6. P. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.62051/yfmpjx74>
8. Гора А. В., Лебедев О. П., Поліщук В. В., Полярков М. В. Системний підхід до методичного інструментарію аналітичних досліджень у податковому прогнозуванні: економічні, психологічні та правові детермінанти. *Наукові перспективи*. 2025. № 6(60). DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6\(60\)-453-466](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6(60)-453-466)
9. Святаш С. В. Податкове планування та оптимізація оподаткування в контексті максимізації вигод платників податків та держави. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. № 2(50). URL: <https://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/136778>
10. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 13.01.2026).
11. Бюджетна декларація. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/07/01/130166938/> (дата звернення: 03.01.2026).
12. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls (дата звернення: 04.01.2026).
13. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03 березня 2022 року №2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 11.01.2026).
14. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 11.01.2026).
15. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 12 травня 2022 року №2260-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text> (дата звернення: 11.01.2026).
16. Контрольно-перевірочна робота. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/kontrolno-perevirochna-robota> (дата звернення: 13.01.2026).

References:

1. Skasko O., Mohyla I.-L. (2023). Theoretical foundations of tax policy in Ukraine: principles, levels and models. *Herald of Economics*, no. 7. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.083>
2. Maksymenko N. V., Hmyrya V. P. (2022). Podatkova polityka yak skladova chastyna formuvannya biudzhetu Ukrayiny [Tax policy as a component of budget formation in Ukraine]. *Naukovi zapysky – Scientific Notes*, no. 13. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-13-1> (in Ukrainian)
3. Pohriuk H., Holovai N., Bey S. (2024) Podatkove planuvannya u systemi finansovoho menezhmentu [Tax planning in the financial management system]. *Herald of Khmelnytskyi National University*, no. 326(1), pp. 303–308. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-47> (in Ukrainian).
4. Pererva P., Leha O., Yaloveha L. (2024). Podatkove planuvannya yak instrument systemy upravlinnya pidpryyemstvom [Tax planning as an instrument of enterprise management system]. *Visnyk Poltavskoho derzhavnoho ahrarynoho universytetu – Bulletin of Poltava State Agrarian University*, no. 1. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2024.1.9> (in Ukrainian).
5. Panaseyko I. M., Panaseyko S. M., Panaseyko M. S. (2025). Podatkove planuvannya yak skladova podatkovoi polityky pidpryyemstva ta chynnykh optymizatsiyi podatkovoho navantazhennya [Tax planning as a component of enterprise tax policy and a factor of tax burden optimization]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, Issue 82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-13> (in Ukrainian).
6. Rudenko V. V. (2025). Podatkovi kontrol yak instrument protydyi ukhlyennyu vid opodatkuvannya [Tax control as an instrument against tax evasion]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu – Current Problems of Regional Economic Development*, Issue 21, Vol. 2, pp. 89–101. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.21.89-101> (in Ukrainian).
7. Zheng B. (2024). The Tax Policy and Tax Planning Approach to the Current Situation Analysis and Investigation. *Transactions on Economics, Business and Management Research*, Vol. 6, pp. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.62051/yfmpjx74>
8. Hora A. V., Lebedev O. P., Polishchuk V. V., Poyarkov M. V. (2025). Systemnyi pidkhid do metodychnoho instrumentariuu analitychnykh doslidzhen u podatkovomu prohnozuvanni: ekonomichni, psykholohichni ta pravovi determianty [Systematic approach to methodological tools of analytical research in tax forecasting: economic, psychological, and legal determinants]. *Naukovi perspektyvy – Scientific Perspectives*, no. 6(60), pp. 453–466. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6\(60\)-453-466](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6(60)-453-466) (in Ukrainian).
9. Svyatash S. V. (2017). Podatkove planuvannya ta optymizatsiya opodatkuvannya v konteksti maksymalizatsiyi vyhod platnykiv podatkiv ta derzhavy [Tax planning and tax optimization in the context of maximizing benefits for taxpayers and the state]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod University*, no. 2(50). Available at: <https://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/136778> (in Ukrainian).
10. State Web Portal of the Budget for Citizens (n.d.). Available at: <https://openbudget.gov.ua/> (accessed January 13, 2026) (in Ukrainian).
11. Budget Declaration. Ministry of Finance of Ukraine (n.d.). Available at: <https://minfin.com.ua/ua/2024/07/01/130166938/> (accessed January 03, 2026) (in Ukrainian).
12. Official Hryvnia Exchange Rates against Foreign Currencies (average for the period). National Bank of Ukraine (n.d.). Available at: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls (accessed January 04, 2026) (in Ukrainian).
13. Law of Ukraine No. 2118-IX (2022) On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts Regarding Peculiarities of Taxation and Reporting During Martial Law. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (accessed January 11, 2026) (in Ukrainian).
14. Law of Ukraine No. 2120-IX (2022) On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts Regarding the Application of Norms During Martial Law. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (accessed January 11, 2026) (in Ukrainian).
15. Law of Ukraine No. 2260-IX (2022) On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Laws Regarding Features of Tax Administration During Martial and Emergency States. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text> (accessed January 11, 2026) (in Ukrainian).
16. Control and Audit Work. State Tax Service of Ukraine (n.d.). Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/kontrolno-perevirochna-robota> (accessed January 13, 2026) (in Ukrainian).

Shchur Roman

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

Zhavoronok Artur

Higher Educational Institution “University of Future Transformation”

Nemylostyvyi Ihor

Higher Educational Institution “University of Future Transformation”

TAX PLANNING AS AN INSTRUMENT FOR IMPLEMENTING THE STATE’S TAX POLICY

Summary

The article examines tax planning as a key instrument for implementing the state’s tax policy, aimed at ensuring the effective formation of budget revenues, the stability of the financial system, and the achievement of strategic socio-economic objectives. The relevance of the study is determined by current challenges in Ukraine’s economy, including fluctuations in the exchange rate, the growth of tax arrears, the impact of wartime and crisis factors on the economic activity of enterprises and citizens, as well as temporary restrictions on tax control, which significantly affect the accuracy of forecasting tax revenues and the execution of the state budget. The purpose of the article is a comprehensive study of tax planning as an instrument for implementing the state’s tax policy, determining its role in ensuring the effective formation of state budget revenues and financial stability, as well as analyzing the factors that influence the accuracy of tax revenue planning. The study analyzes the implementation of the tax revenue plan for the main types of taxes in 2021–2025. The research showed that macroeconomic factors, in particular the dynamics of the hryvnia exchange rate against the US dollar, directly affect the volume of tax revenues, especially from import operations. Discrepancies between the forecasted and actual exchange rate led to an overestimation of expected budget revenues, creating risks of undercollection of financial resources and the need to adjust the expenditure side of the budget. The dynamics of tax arrears and the results of planned tax audits were also analyzed in detail, which indicate the effectiveness of the risk-oriented approach of tax authorities and its importance in implementing the state’s tax policy. Thus, effective tax planning combined with efficient control is a key mechanism for implementing tax policy, ensuring the financial stability of the state, and creating prerequisites for sustainable economic development. The results of the study can be used to improve state mechanisms for forecasting tax revenues, increase the efficiency of tax control, and develop fiscal policy strategies in complex economic conditions.

Keywords: tax planning, tax policy, state budget, tax control, tax administration, tax system, tax arrears, macroeconomic forecasting, financial stability.

Стаття надійшла: 16.01.2026

Стаття прийнята: 04.02.2026

Стаття опублікована: 26.03.2026